

Dobre praktyki w sprawach zlecania sporządzania recenzji

dr Jerzy Deneka – Dyrektor Biura Rady Doskonałości Naukowej

Warszawa, 16 czerwca 2025 r.

Status recenzenta

Niewątpliwie recenzenci pełnią jedną z najistotniejszych ról w postępowaniach o awans naukowy. Przyjęty w polskim systemie prawnym model awansów naukowych wiąże się z dokonywaniem eksperckiej oceny na każdym jego szczeblu – od postępowania w sprawie nadania stopnia doktora aż do postępowania w sprawie nadania tytułu profesora. To właśnie merytoryczna ocena, która dokonywana jest przez recenzentów, stanowi podstawowy materiał, który uwzględniany jest przez podmioty doktoryzujące oraz podmioty habilitujące, a także przez Radę Doskonałości Naukowej w ramach podejmowanych rozstrzygnięć.

Recenzenci nie są przy tym biegłymi w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. Recenzenci są natomiast ekspertami z zakresu danej tematyki, w której prowadzona jest działalność naukowa lub artystyczna, którzy mają dostarczyć organowi merytorycznych argumentów do podjęcia określonego rozstrzygnięcia. Organowi temu z uwagi, iż w jego skład wchodzi specjaliści reprezentujący określone dyscypliny, nie są potrzebne wiadomości specjalne, o których mowa w przepisach procesowego prawa administracyjnego.

Rola recenzenta

Przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce precyzyjnie określają rolę, jaką przypisuje się recenzentom w postępowaniach o awans naukowy. Należy podkreślić, że – w zależności od danego postępowania – rola ta będzie kształtowała się nieco odmiennie. Niewątpliwie można natomiast wyróżnić pewne cechy wspólne, niezależne od rodzaju postępowania i trybu, które będą odnosiły się do roli recenzentów. Należą do nich:

- 1) obiektywność;
- 2) rzetelność;
- 3) dokonywanie oceny zgodnie z najlepszą posiadaną wiedzą;
- 4) poufność.

Na tej podstawie możliwe jest określenie pewnych dobrych praktyk, które związane są z pełnieniem roli recenzenta, a mianowicie:

1. Recenzent nie powinien podejmować się zadania związanego z oceną wniosku lub sprawy, gdy wykracza on poza zakres jego naukowego doświadczenia i kompetencji.
2. Recenzent biorący udział w ocenie wniosku lub sprawy powinien odmówić udziału w procesie jego oceniania, gdy występuje konflikt interesów pomiędzy nim a stroną postępowania, w szczególności:
 - recenzent jest współautorem prac naukowych strony postępowania;

- recenzent uczestniczył lub uczestniczy wspólnie ze stroną postępowania w zespołach badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych;
- recenzent prowadził lub prowadzi wspólnie ze stroną postępowania prace naukowe w instytucjach naukowych;
- między recenzentem a stroną postępowania zachodzi stosunek nadrzędności służbowej;
- występują inne okoliczności określone w szczególności w art. 24 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego.

3. Recenzje powinny być kompletne, rzetelne, dokładne i obiektywne, a oceny odpowiednio uzasadnione.

Nieuzasadnione recenzje pozytywne należy uznać za równie niewłaściwe, jak i nieuzasadnione recenzje negatywne.

4. Recenzenci powinni zachowywać swoje opinie w poufności w stosunku do strony postępowania oraz podmiotów nieuczestniczących w danym postępowaniu o awans naukowy do czasu zakończenia tego postępowania.

Ponadto, recenzent nie powinien pozostawać ze stroną postępowania w takim stosunku prawnym, aby wynik sprawy mógł mieć wpływ na jego prawa lub obowiązki. Recenzent nie powinien także oceniać swego małżonka oraz krewnych i powinowatych do drugiego stopnia, osoby związanej z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, a także jeżeli wypowiadał się już w danej sprawie w ramach innego postępowania.

Recenzja w znaczeniu formalnym

Recenzja stanowi tekst sprawozdawczo-krytyczny, albowiem omawia i ocenia utwór lub wydarzenie. Jest to gatunek subiektywny, ponieważ ocena utworu zależy m.in. od wiedzy recenzenta. Recenzja składa się z trzech części: informacji, analizy i oceny. Zawiera więc elementy subiektywne: oceny, sądy, porównania. Kompozycja recenzji jest dostosowana do wymogów tematycznych dzieła, określonego odbiorcy, specyfiki medium, w którym recenzja jest publikowana.

Osoba recenzenta, jego wiedza, doświadczenie są punktem odniesienia dla obrazu opisywanej rzeczywistości. Autor recenzji jest zawsze indywidualny i wyraża własne opinie. W konsekwencji należy przyjąć, że sporządzenie opinii przez recenzenta w sprawach awansów naukowych jest rezultatem, określonym i oznaczonym utworem, powstałym w wyniku zlecenia organu. Sporządzenie opinii przez recenzenta na zlecenie danego organu polega na wykonaniu konkretnej i jednorazowej pracy, niemającej charakteru pracy ciągłej, ani niebędącej usługą edukacyjną, gdyż stanowi ona dzieło samoistne, niezależne i oryginalne z uwagi na podjęty temat, osobę autora i zaprezentowaną ocenę, będącą efektem doświadczenia, wiedzy i umiejętności indywidualnych. Nie powinno zatem ulegać wątpliwości, że sporządzanie omawianych opinii stanowi dzieło, w rozumieniu art. 627 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny.

Elementy umowy o dzieło

Przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny nie przewidują wymogu zachowania szczególnej formy dla umowy o dzieło.

Przedmiotowe umowy powinny jednak w sposób precyzyjny określać co najmniej takie elementy, jak:

- 1) oznaczenie stron umowy;
- 2) przedmiot umowy;
- 3) wytyczne odnośnie do sposobu wykonania przedmiotu umowy;
- 4) termin wykonania umowy;
- 5) ewentualne kary za nienależyte albo nieterminowe wykonanie umowy;
- 6) klauzule dotyczące możliwości pełnienia funkcji recenzenta w danej sprawie;
- 7) postanowienia dotyczące autorskich praw majątkowych do opinii;
- 8) postanowienia dotyczące wynagrodzenia, w tym terminu i sposobu jego wypłacenia;
- 9) klauzule dotyczące przetwarzania danych osobowych.

Dodatkowe postanowienia umowy

Umowa na sporządzenia recenzji w postępowaniu awansowym może przewidywać także inne dodatkowe postanowienia, dotyczące np.:

- 1) materiałów i narzędzi potrzebnych do wykonania dzieła;
- 2) zakazu powierzenia realizacji dzieła osobom trzecim;
- 3) odszkodowań;
- 4) sposobu przekazania gotowego dzieła;
- 5) możliwości odstąpienia od umowy.

Przykładowe postanowienia umowne:

Poniżej zaprezentowane zostały przykładowe postanowienia umowne, stosowne w praktyce działalności Rady Doskonałości Naukowej:

§ 2

1. Recenzent zobowiązuje się osobiście, bez powierzenia innej osobie, wykonać Opinię i dostarczyć ją Zamawiającemu w formie papierowej **w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania zlecenia jej wykonania.**
2. Recenzent oświadcza, że jest kompetentny do sporządzenia Opinii i nie istnieją żadne przeszkody natury technicznej i prawnej uniemożliwiające jej wykonanie. W szczególności Recenzent oświadcza, że nie istnieją jakiegokolwiek okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności, w tym nie zachodzą okoliczności określone w art. 24 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.), które skutkowałyby niemożnością sporządzenia Opinii.
3. Recenzent zobowiązuje się do wykonania Opinii w sposób rzetelny i wyczerpujący.
4. Opinia powinna zawierać jednoznaczne stwierdzenie o spełnieniu albo braku spełnienia przez osobę ubiegającą się o nadanie tytułu profesora przesłanek warunkujących jego nadanie. Stwierdzenie to winno znajdować odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyrażonym w treści opinii.
5. Opinię zaleca się sporządzić zgodnie ze wzorem stanowiącym załącznik nr 1 do umowy.
6. **W sytuacji złożenia Opinii wykonanej w sposób nieprawidłowy lub niepełny Zamawiający może wskazać zastrzeżenia, zażądać od Recenzenta poprawienia lub uzupełnienia Opinii oraz wyznaczyć termin na ich dokonanie, wstrzymując przy tym wypłatę wynagrodzenia do czasu poprawienia lub uzupełnienia Opinii, pod**

Przykładowe postanowienia umowne:

Poniżej zaprezentowane zostały przykładowe postanowienia umowne, stosowne w praktyce działalności Rady Doskonałości Naukowej:

rygorem – w przypadku ich niewykonania – uznania niniejszej umowy za niewykonaną. Podstawą uznania niniejszej umowy za niewykonaną może być także rażące naruszenie terminu sporządzenia Opinii.

§ 3

1. Za wykonanie opinii zgodnie z ustaleniami zawartymi w § 2, wraz z przeniesieniem praw autorskich zgodnie z ust. 2, Recenzent otrzyma wynagrodzenie w wysokości złotych brutto.
2. **Recenzent przenosi na Zamawiającego autorskie prawa majątkowe, wynikające ze sporządzonej opinii, z chwilą jej sporządzenia, nieodpłatnie, w szczególności prawo do rozporządzania i korzystania z opinii.**
3. Przysługujące Recenzentowi zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1062) autorskie prawa majątkowe do opinii, w zakresie rozporządzania i korzystania z recenzji na terenie każdego kraju, stworzonej w wyniku wykonania niniejszej umowy jako utworu, Recenzent przenosi na Zamawiającego na wszelkich znanych w chwili zawarcia umowy polach eksploatacji, w szczególności w zakresie:
 - 1) wprowadzania do pamięci komputera, przechowywania, wyświetlanie, uruchamiania i używania wszelkich elementów opinii przez nieograniczoną liczbę osób;
 - 2) wszelkiego utrwalenia i wielokrotnego (w tym wprowadzenia do pamięci komputera lub innego urządzenia)

Przydane informacje

Biuro Rady Doskonałości Naukowej zachęca do zapoznania się z informacjami zawartymi w zakładce „Dobre praktyki”, dostępnej na stronie internetowej Rady Doskonałości Naukowej pod adresem:

<https://www.rdn.gov.pl/dobre-praktyki.html>

Na stronie tej znajdą Państwo praktyczne poradniki dotyczące procedur w postępowaniach o awans naukowy, a także opracowania dotyczące sporządzania recenzji.

Dziękuję za uwagę

dr Jerzy Deneka – Dyrektor Biura Rady Doskonałości Naukowej